Politechnika Łódzka

DAWNA ARCHITEKTURA POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ WILLA JÓZEFA RICHTERA

DAWNA ARCHITEKTURA POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ WILLA JÓZEFA RICHTERA

HISTORIC ARCHITECTURE OF THE LODZ UNIVERSITY OF TECHNOLOGY JOSEPH RICHTER'S VILLA

Politechnika Łódzka

Dawna architektura Politechniki Łódzkiej Willa Józefa Richtera
Historic architecture of the Lodz University of Technology Joseph Richter's Villa
Krystyna Popiel, Małgorzata Wilbik

Tłumaczenie / Translation
Małgorzata Jóźwik

Zdjęcia / Photos
Dominik Daszczyk

Serdeczne podziękowania autorki składają Pani Urszuli Cywińskiej
The authors would like to express their heartfelt thanks to Ms Urszula Cywińska

Wydano nakładem Politechniki Łódzkiej
Published under the imprint of the Lodz University of Technology

Nakład 300 szt.
Edition of 300 copies

ISBN 978-83-7283-849-0

Politechnika Łódzka
Pracownia Historyczna Politechniki Łódzkiej
Łódź 2017
Lodz University of Technology
Historical Office of the Lodz University of Technology
Lodz 2017

Skład, druk i oprawa:
Typesetting, printing and binding:
Drukarnia WIST Sp. z o.o.
95-100 Zgierz, ul. Barona 8 B

Krystyna Popiel, Małgorzata Wilbik

DAWNA ARCHITEKTURA POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ WILLA JÓZEFA RICHTERA

HISTORIC ARCHITECTURE OF THE LODZ UNIVERSITY OF TECHNOLOGY JOSEPH RICHTER'S VILLA

Pracownia Historyczna Politechniki Łódzkiej
Historical Office of the Lodz University of Technology

2017

Czym jest to życie, jeśli pełni trosk,
nie mamy czasu zatrzymać się i popatrzeć...
Nie mamy czasu rzucić okiem na piękno
*i przyjrzeć się, jak tańczy...**

(„Leisure" W.H. Davies)

PRZEDMOWA

Oddajemy do Państwa rąk album, pierwszy z cyklu: *Dawna architektura Politechniki Łódzkiej*, poświęcony willi Józefa Richtera, nowej siedzibie Jego Magnificencji Rektora Politechniki Łódzkiej.

Reprezentacyjna willa wybudowana została w końcu XIX wieku i okolona ogrodem z pozostałością lasu, który po wyzwoleniu Łodzi w 1945 roku stał się parkiem miejskim. Park noszący dzisiaj imię ks. bp Michała Klepacza nie jest duży, ale posiada wyjątkowy, różnorodny i bardzo piękny drzewostan. Spośród wielu rosnących drzew aż dwadzieścia cztery zostały uznane za pomniki przyrody, a wśród nich imponujących rozmiarów i kształtów dąb *Fabrykant*. Urokliwą osobliwością miejsca jest cebulica syberyjska, która wiosną pokrywa trawniki tysiącami niebieskich, delikatnych kwiatków.

Codzienne obowiązki, zabieganie, praca zawodowa i nauka w Uczelni często powodują, że większość z nas nie zwraca uwagi na otaczające nas budynki, ich detale i urzekającą pięknem architekturę.

Politechnika Łódzka to uczelnia wyjątkowa, osadzona w niezwykłej, eklektycznej przestrzeni, na którą składa się mozaika budynków i stylów architektonicznych. Zabudowania należące dziś do Uczelni stanowiły niegdyś całe kompleksy fabryczne z przędzalniami, farbiarniami i przepięknymi, reprezentacyjnymi willami oraz pałacami. To Historia zdecydowała o takim a nie innym kształcie naszej Uczelni i to Jej bieg spowodował, że w 1945 roku właśnie w Łodzi powołano do życia nową uczelnię techniczną. Grono niezwykłych Ludzi z pierwszym rektorem profesorem Bohdanem Stefanowskim na czele, dokonało czegoś, co dziś wydaje się graniczyć z cudem. Oto po czterech miesiącach od opublikowania w Dzienniku Ustaw dekretu erekcyjnego z dnia 24 maja o utworzeniu Politechniki Łódzkiej ukazał się „Program Studiów Politechniki Łódzkiej" ze składem Senatu oraz pełną obsadą profesorską na trzech wydziałach, a 25 października 1945 roku odbyła się pierwsza immatrykulacja i inauguracja roku akademickiego.

Genialnym posunięciem pierwszego rektora Politechniki był wybór miejsca na jej lokalizację. Padł on na będący własnością Skarbu Państwa, siedmiohektarowy obszar kompleksu fabrycznego dawnego Towarzystwa Akcyjnego Wyrobów Bawełnianych Szai Rosenblatta w kwadracie ulic Żeromskiego, Radwańskiej, Gdańskiej i Żwirki. I choć pojęcie rewitalizacji jeszcze wtedy nie funkcjonowało, to właśnie tego rodzaju prac adaptacyjnych wtedy dokonano. Z biegiem czasu i wraz z rozwojem Uczelni adaptowano i wchłaniano do kampusu kolejne tereny fabryczne, a wraz z nimi wille i pałace przemysłowców: Scheiblerów, Myszkowskich, Schweikertów, Richterów. Starannie odnawiane z zachowaniem wszelkich reguł sztuki, pod okiem konserwatora zabytków uzyskały nowe życie.

Zapraszamy Państwa do zatrzymania się choć na chwilę i przyjrzenia się pięknu dawnej architektury Politechniki Łódzkiej, odetchnięcia atmosferą dawnych lat, i spaceru przez sale willi Józefa Richtera, gdzie znajdziemy oprócz płaskorzeźb tańczących bachantek wiele pięknych wnętrz, bogatych w detale architektoniczne.

A kiedy wychodząc z willi wczesną wiosną ujrzymy, pod każdym drzewem w parku, przepiękne, gęsto tkane kobierce błękitnych kwiatków, uświadomimy sobie ze wzruszeniem, że wystarczy zatrzymać się, choćby na chwilę, w biegu życia, żeby zobaczyć, „jak piękno tańczy."

* Tłumaczenie: Beata Śliwińska, w: *Życie może być piękne*, Helen Exley Giftbooks, 1999

What is this life if, full of care,
We have no time to stand and stare...
No time to turn at Beauty's glance,
And watch her feet, how they can dance...

("Leisure" W. H. Davies)

PREFACE

We are handling this album to you as the first volume in the cycle entitled *"Historic architecture of the Lodz University of Technology"*, devoted to Joseph Richter's villa being a new seat of His Magnificence Rector of the Lodz University of Technology.

The representative villa was erected at the end of the 19th century and is surrounded by a garden with a remainder of woods, which has become an urban park after the liberation of Lodz in 1945. The park, today named the Bishop Michał Klepacz Park, is not very extensive but has got unique, diverse and extremely beautiful tree stand. Among the trees growing here, twenty four have been recognized as natural monuments, including the oak *Manufacturer*, impressive in size and shape. The charming uniqueness of the spot is emphasized by the Siberian sqwill which covers lawns with thousands of blue, delicate flowers in spring.

Because of everyday duties and rush, following professional and educational careers at the University, the majority of us often do not pay attention to the surrounding buildings and their details and captivating architecture.

The Lodz University of Technology is a special university, based in extraordinary, eclectical space, which is composed of a mosaic of buildings and architectural styles. The premises belonging today to the University were former factory complexes with spinning plants, dyeing works and gorgeous, representative villas and mansion houses. It was the History that decided in this or that way about the shape of our University and Its course caused that in 1945 a new technical higher school was established right in Lodz. A group of remarkable people, headed by Professor Bohdan Stefanowski, the first TUL Rector, accomplished something which seems now to verge on a miracle. Within four months after publishing a decree of erection of the Lodz University of Technology in the Journal of Laws of 24 May, 1945, the "Programme of Studies at the Lodz University of Technology" including a list of members of the Senate and a full list of professors for three faculties was issued. On 25 October, 1945, ceremonies of the first matriculation and inauguration of the academic year were held.

The choice of localization of the Lodz University of Technology, namely a seven-hectare area of the factory complex of the former Joint-Stock Company of Cotton Products owned by Szaja Rosenblatt situated in the square of streets: Żeromskiego, Radwańska, Gdańska and Żwirki, belonging to the State Treasury, was a brilliant move of the first TUL Rector. Although the notion of revitalization was not known then, such adaptation works were performed. During the years that followed and along with the development of the University, subsequent factory premises, including villas and mansion houses of manufactures: the Scheiblers', Myszkowskis', Schweikerts', Richters' were adapted and absorbed into the campus. Thanks to the meticulous renovation respecting all good practices, carried out under the supervision of the Restoration Officer, these buildings have turned over a new leaf.

We invite you to stand for a while and to stare at the beauty of this historic architecture, to relax in the atmosphere of old times and to have a stroll around the rooms of Joseph Richter's villa, where apart from reliefs showing dancing bacchantes, we can find its beautiful interior, abundant in architectural details.

While leaving the villa in early spring, we will see a lovely, thick carpet of blue flowers under each tree in the park, we will be moved by the fact that it is enough to stop, even for a moment, in the everyday rush, to watch "beauty dance".

Neorenesansowa willa przy ul. Skorupki 10/12 stanowiła część rezydencjonalno-fabrycznego zespołu wzniesionego w końcu XIX w. przez rodzinę Richterów – średnio zamożnych łódzkich fabrykantów[1].

Założyciel łódzkiej linii Richterów, z zawodu tkacz, przybył wraz z rodziną do Łodzi z Czeskiej Lipy w 1825 roku. Jego syn, Józef założył ok. 1841 roku niewielką manufakturę tkacką wyrobów bawełnianych, którą po paru latach przekształcił w duży zmechanizowany zakład. Z żoną Joanną z domu Sieber miał siedmioro dzieci – czterech synów i trzy córki. Trzej synowie: Zygmunt, Reinhold i Józef przejęli po ojcu zainteresowanie działalnością przemysłową. Zygmunt założył własną przędzalnię i wykańczalnię wełny. Młodsi bracia wspólnie zarządzali firmą ojca. Kupioną od ojca w 1888 roku parcelę, położoną w Łodzi przy ul. Placowej (dziś ul. Ks. Skorupki), Reinhold i Józef podzielili między siebie na dwie działki. Józef Richter junior w 1885 roku ożenił się z Pauliną córką Roberta i Adelmy Biedermann. W 1898 roku na swojej połowie parceli zlecił budowę jednopiętrowego domu mieszkalnego i parterowej portierni. Willa została wybudowana prawdopodobnie według projektu wiedeńskiego architekta Karla Seidla, projekt podpisał Piotr Brukalski. W publikacjach na temat budynku pojawiają się oba nazwiska i dziś trudno ustalić, kto tak naprawdę był autorem projektu.

The Neo-Renaissance villa at 10/12 Skorupki Street was a part of the residence and factory buildings erected at the end of the 19th century by the Richters' – moderately well-off manufacturers from Lodz[1].

The founder of the Richter family line based in Lodz, a weaver by profession, came to Lodz with his family from Czeska Lipa in 1825. Around 1841 his son, Joseph, started a small weaving workshop manufacturing cotton goods, which grew into a large mechanized plant after a few years. He had seven children with his wife Joan, maiden name Sieber – four sons and three daughters. Three of his sons: Sigmund, Reinhold and Joseph took interest into industry after their father. Sigmund established his own wool spinning and finishing mill. The younger brothers managed their father's plant. Reinhold and Joseph divided a plot of land bought from their father in 1888 and situated at Placowa Street (now Skorupki Street) into two separate parcels. Joseph Richter Jr. married Paulina, daughter of Robert and Adelma Biedermann, in 1885. In 1898 he commissioned a construction of a two-storey residential house and a one-storey porter's lodge on his plot. The villa was erected probably according to the design by Karl Seidl, a Vienna architect. The design was signed by Piotr Brukalski. These two surnames appear in references devoted to the building and today it is difficult to establish who actually authored the design.

1 Łódź ul. Worcela 10/12 – Willa fabrykanta J. Richtera, materiały archiwalne Archiwum WUOZ w Łodzi

Willa zamieszkiwana była przez właściciela, Józefa Richtera aż do śmierci w 1926 roku, a następnie przez jego spadkobierców: synów Rudolfa i Józefa Jerzego oraz córkę Gertrudę Paulę Ramischową. W 1936 roku Paula Ramischowa będąc jedyną właścicielką sprzedała nieruchomość składającą się z placu i zabudowań ze wszystkim co się tam znajdowało Helmutowi Biedermannowi, który w zakupionej willi mieszkał aż do wybuchu II wojny światowej[2].

Po wojnie w 1945 roku rezydencja przeszła na własność Skarbu Państwa i była kolejno siedzibą: Związku Młodzieży Polskiej, ZHP, Domu Dziecka oraz w latach 1975-1991 Urzędu Stanu Cywilnego Łódź-Polesie. Od 1993 roku budynek jest własnością Politechniki Łódzkiej. Obecnie w willi mieści się rektorat Uczelni.

The villa was inhabited by its owner, Joseph Richter, until his death in 1926, and then by his inheritors: sons Rudolf and Joseph George and daughter Gertruda Paula Ramisch. In 1936 Paula Ramisch as the sole owner sold the premises consisting of a plot of land and buildings with all furnishings to Helmut Biedermann, who lived in the villa until the outbreak of World War II[2].

After the war, in 1945 the residence came into the ownership of the State Treasury and housed subsequently: Polish Youth Union, Polish Scouting Association, an orphanage and Lodz--Polesie Registry Office in the years 1975-1991. Since 1993 the building has belonged to the Lodz University of Technology. At present, the villa is a seat of the Rector's Office.

Budynek stanowi przykład architektury eklektycznej z elementami neorenesansowymi i neoklasycznymi. Willa na planie kwadratu jest obiektem piętrowym, sklepionym czterospadowym dachem z reprezentacyjną loggią od strony parku, silnie wysuniętą poza lico muru. Po jej bokach znajdują się zewnętrzne dwubiegowe schody z kolumienkową balustradą. W elewacjach pojawiają się otwory okienne zróżnicowane kształtem i wielkością w zależności od kondygnacji. Bliźniacze okna przedzielone są koryncką kolumienką i nawiązują do włoskiego renesansu. Okna w najniższych kondygnacjach posiadają kraty o motywie siatki. W elewacji wschodniej na piętrze znajduje się loggia z trzema arkadami, zadaszona belkowanym stropem. Budynek murowany i otynkowany z wysokim podpiwniczeniem posiada silnie zaznaczony boniowany cokół. Frontowe wejście od strony północnej, poprzedzone schodami, zwieńczone jest półkoliście z drewnianą stolarką i żeliwnymi, ozdobnymi kratami[3]. Portal wejściowy ujęty

The building is an example of eclectic architecture with Neo-Renaissance and Neo--Classical elements. The villa on a square plan is a two-storey building with a four-hipped roof and a representative loggia distinctly protruding from the façade, from the side of the garden. An outer double staircase with a columned balustrade is situated at its both sides. In the elevations, window openings of different shapes and sizes, depending on the floor, appear. Twin windows are separated by a small Corinthian column and refer to the Italian Renaissance. Windows on the lowest floor have latticework with a grid motif. In the eastern façade on the first floor, there is a loggia with three arcades, canopied with a beamed ceiling. The building made of plastered brick with high basement has an articulated rusticated plinth. The main door from the northern side, with stairs in front, is surmounted semi-circumferentially with wooden carpentry and iron-cast decorative latticework[3]. The entrance portal with a pair of

2 Łódź ul. Worcela 10/12 – Willa fabrykanta J. Richtera, materiały archiwalne Archiwum WUOZ w Łodzi

3 Przewłocka-Sionek Renata, w: Detal w Architekturze Politechniki Łódzkiej, Pracownia Historyczna Politechniki Łódzkiej 2011, red. Małgorzata Wilbik, Zbigniew Januszek

parą pilastrów doryckich został zadaszony i obwiedziony rynną, zamocowaną dekoracyjnymi uchwytami i zakończoną ozdobnymi rzygaczami w kształcie smoków. Główne wejście prowadzi do niewielkiego prostokątnego przedsionka przykrytego kolebkowym sklepieniem z piętnastoma drewnianymi kasetonami. Ściany przedsionka i podłoga wyłożone są białym marmurem. Trzyskrzydłowe w całości przeszklone drzwi z ochronnymi, ozdobnymi tralkami prowadzą do westybulu. Krótkie, marmurowe schody z żelazną balustradą, po bokach posiadają dwoje małych drzwi. Bieg schodów wieńczą słupki, na których stoją żelazne kandelabry. Po obu stronach wejścia umieszczono okna z drewnianymi nadprożami. Na ozdobnych hakach wisiała kiedyś kotara chroniąca wnętrze przed chłodem. Westybul przykryto drewnianym stropem i wyłożono ciemną drewnianą boazerią. Belki stropu podtrzymują gipsowe wsporniki z motywem woluty. Ściany wyłożone są ciemną boazerią zwieńczoną profilowanym gzymsem. Dwuskrzydłowe, półkoliste drzwi prowadzą do centrum willi, boczne po stronie wschodniej do gabinetu, dziś pełniącego funkcję szatni, a zachodnie do bocznej klatki schodowej.

Bogato zdobione wnętrza powstałe na kilka lat przed modą na płynne linie Art Nouveau, mają więc charakter klasycyzujący, bardzo popularny w drugiej połowie XIX wieku. Centrum willi stanowi bogato zdobiony hol z reprezentacyjną klatką schodową, który wyłożono ciemną boazerią z motywami akantu, a jasny sufit ozdobiono ciemnymi, drewnianymi kasetonami. Kominek z lustrem podpierają postacie dwóch atlantów. Tak zwaną cesarską klatkę schodową (z biegiem schodów rozdzielającym się na półpiętrze) poprzedzają trzy arkady wsparte na drewnianych kolumnach przypominających styl dorycki. Zwornik środkowej arkady jest rzeźbiony w formie liści akantu. Smukłe kolumny wspierają dodatkowo klatkę schodową z drewnianą, tralkową

Doric order pilasters is canopied and surrounded by a gutter mounted with decorative grips and having ornate dragon-shaped gargoyles at its end. The main entrance leads to a small, rectangular, barrel-vaulted antechamber with fifteen wooden coffers. The antechamber walls and floor are inlaid with white marble. A three-leaf glazed door with protective, ornate balusters leads to a vestibule. Short, marble stairs with an iron balustrade have two small doors at their sides. The flight of the stairs ends with posts on which iron candelabra are mounted. At both sides of the entrance, there are windows with wooden lintels. In the past, a curtain was suspended on ornamented hooks to protect the interior against cold. The vestibule is surmounted with a wooden ceiling and inlaid with dark wooden wainscot panelling. The ceiling beams are supported by plastered brackets with a volute-like motif. The walls are covered with dark panelling topped with a profiled cornice. A two-leaf semi-circular door leads to the centre of the villa, a side door to the former study, in which a cloakroom is located at present, and the west one to a lateral staircase.

Magnificently ornamented interiors were completed a few years before the fashion for softening lines of Art Nouveau arose, thus they have a classicizing character, very popular in the second half of the 19th century. A profusely ornamented hall inlaid with dark wainscot panelling with acanthus motifs and a light-coloured ceiling decorated with dark wooden coffers, with a representative staircase, is situated in the centre of the villa. A fireplace with a mirror is supported by figures of two atlantes. The so-called imperial staircase (with the flight of stairs dividing at the landing) has three arcades in front, supported on wooden columns resembling the Doric order. The keystone in the central arcade is carved in the form of acanthus leaves. Slender columns

balustradą. Nad podestem schodów usytuowano wysokie, zaokrąglone okno doświetlające hol[4].

Ciąg komunikacyjny parteru prowadził do jadalni, dwóch salonów i gabinetu.

W dekoracjach dawnej jadalni przeważają motywy związane z posiłkami i naturą (martwe natury zostały umieszczone nad drzwiami, roślinne ornamenty zdobią boazerię, dekoracje ścian nad boazeriami uzupełniają prostokątne pola wykończone tkaninami przedstawiającymi pejzaże)[5]. W lewym rogu, za drzwiami pomieszczenia znajduje się kominek, na którym stoi kopia posągu *Szermierza borgezyjskiego* Agasiasa z Efezu. Okap kominka wykonany jest z żelaznej blachy w kształcie wachlarza. W dalszym rogu dawnej jadalni usytuowane jest lavabo wykonane z czerwonego marmuru, zdobione u góry muszlą i głową lwa, na którym stoi kopia posągu *Dawida* Andrea del Verrocchia. Obramowania z motywami arabeski i masek kominka i lavabo wykonane są z piaskowca. Sufit ozdobiono drewnianymi, ciemnymi kasetonami ze złoceniami. Po środku przy ścianach południowej i północnej stoją dwa ciemne, bogato zdobione kredensy. W tylnej części pomieszczenia znajdują się zamaskowane w boazerii niewielkie drzwi prowadzące do kredensowni, biegnącej wokół klatki schodowej. Doświetlają ją prostokątne, niewielkie okna.

Czteroskrzydłowe, ozdobne, rozsuwane drzwi jadalni prowadzą do salonu skomunikowanego z holem i kolejnym salonem. Wykonany z czerwonego marmuru, wbudowany w północną ścianę kominek zdobią symetryczne woluty. Salę zamyka wnęka arkadowa z kolumnami, których głowice przypominają styl joński. Sufit pokoju i wnęki zdobią sztukaterie z motywem arabeski.

Pięknie zdobione, półokrągłe drzwi prowadzą do kolejnego salonu. Narożniki pokoju podkre-

support additionally the staircase with a wooden baluster balustrade. Over the stairs landing, there is a high rounded window to admit more light into the hall[4].

The ground floor passageway leads to a dining room, two drawing rooms and a study.

In the decor of the former dining room, motifs related to meals and nature prevail (still lifes are situated over the door, plant-like motifs decorate the wainscot panelling, wall decorations over the panels are supplemented with rectangular areas covered by textiles depicting landscapes)[5]. In the left corner, behind the door to the room, there is a fireplace with a replica of the *Borghese Gladiator*, a sculpture by Agasias of Ephesus. The fireplace hood is made of iron sheet metal shaped like a fan. In the farther corner of the former dining room, there is a red marble lavabo, decorated with a seashell and lion's head at the top, on which a replica of Andrea del Verrocchia's statue of *David* is situated. The framing of the fireplace and the lavabo with motifs of arabesque and masks is made of sandstone. The ceiling is decorated with dark wooden gilded coffers. There are two dark, lavishly ornamented cupboards in the middle of the southern and northern wall. In the rear part of the room, there is a small door hidden in the panelling, leading to a pantry which surrounds the staircase. Small, rectangular windows admit more light into it.

A four-leaf, ornamented, sliding door leads to the drawing room connected to the hall and the next drawing room. A fireplace made of red marble, situated in the norther wall, is ornamented with symmetrical volutes. The room is enclosed with an arcade recess with columns whose capitals refer to the Ionic order. The room ceiling and the niche are decorated with stuccowork with an arabesque motif.

4 Pilecka Bogumiła, w: Detal w Architekturze Politechniki Łódzkiej, Detal wewnętrzny, Pracownia Historyczna Politechniki Łódzkiej 2012, red. Małgorzata Wilbik, Zbigniew Januszek

5 Pilecka Bogumiła, w: Detal w Architekturze Politechniki Łódzkiej, Detal wewnętrzny, Pracownia Historyczna Politechniki Łódzkiej 2012, red. Małgorzata Wilbik, Zbigniew Januszek

ślono dwoma kominkami z białego marmuru z dużymi, półkolistymi lustrami w nadstawach, w prostokątnych drewnianych oprawach z dekoracją klasycyzującą oraz dwoma dużymi tremami w bliźniaczych drewnianych oprawach. Bogata sztukateria składa się ze zwielokrotnionego gzymsu oraz ornamentów roślinnych i kwiatowych. Nad wejściami umieszczono ozdobne zworniki. Oba salony obiega do wysokości parapetu pas płycinowej boazerii.

Piętro mające charakter kameralny, dostępne z dwóch klatek schodowych głównej cesarskiej i bocznej prowadzącej z westybulu, wyłożone jest ciemną boazerią. Mieściły się tu sypialnie i pokoje dziecięce. W holu znajduje się bogato dekorowany kominek. Drewniany strop wspierają wykonane z drewna kolumny stylizowane na jońskie z nałożonymi pierścieniami.

Boczna klatka schodowa ze zdobioną balustradą powadzi dalej na poddasze. Wąski korytarz wiedzie do niewielkich pomieszczeń i na taras.

A beautifully ornamented, semi-circular door leads to the next drawing room. In the room corners, there are two fireplaces made of white marble, with large semi-circular mirrors in rectangular frames with classicizing decoration situated in the overmantels and two large pier mirrors in twin wooden frames. Rich stuccowork is composed of a multiplied cornice and plant- and flower-like ornaments. Over the entrance, decorative keystones are placed. A band of wainscot panelling up to the windowsill level surrounds both the drawing rooms.

The first storey of intimate character, accessible from two staircases, the main imperial and the lateral one from the vestibule, is inlaid with dark wainscot panelling. Bedrooms and children's bedrooms were located here. In the hall, there is a lavishly decorated fireplace. The wooden ceiling is supported by wooden columns referring to the Ionic order, with rings imposed on them. The lateral staircase with an ornate balustrade runs to an attic. A narrow corridor leads to other small rooms and a terrace.

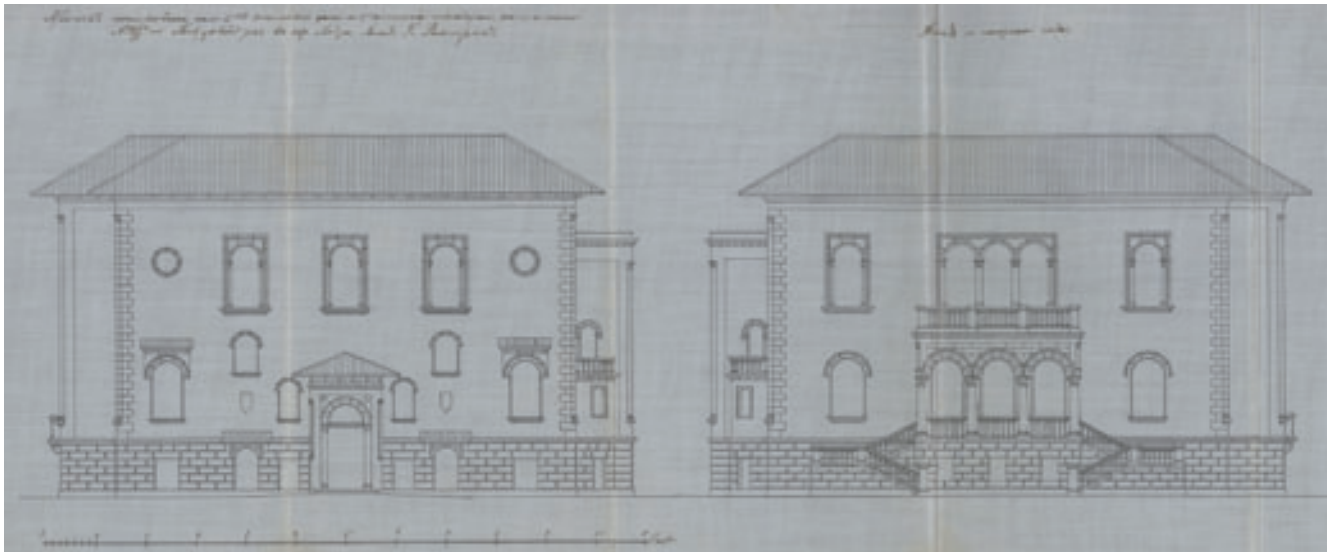

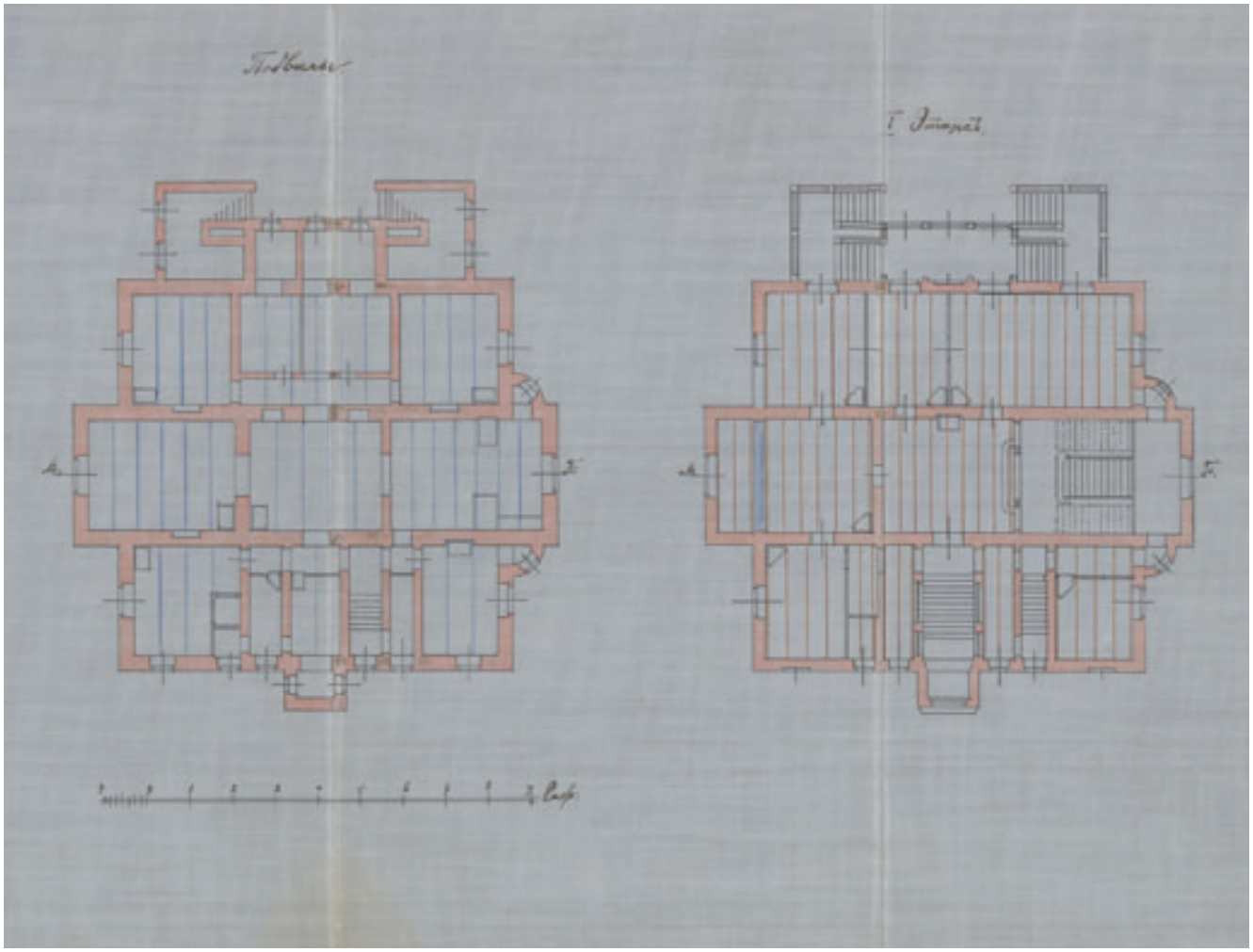

Projekt willi Józefa Richtera z 1898 roku: elewacja północna i południowa oraz rzuty kondygnacji i przekrój budynku. Materiały archiwalne, Archiwum Państwowe w Łodzi syg. akt 6874 WAP.

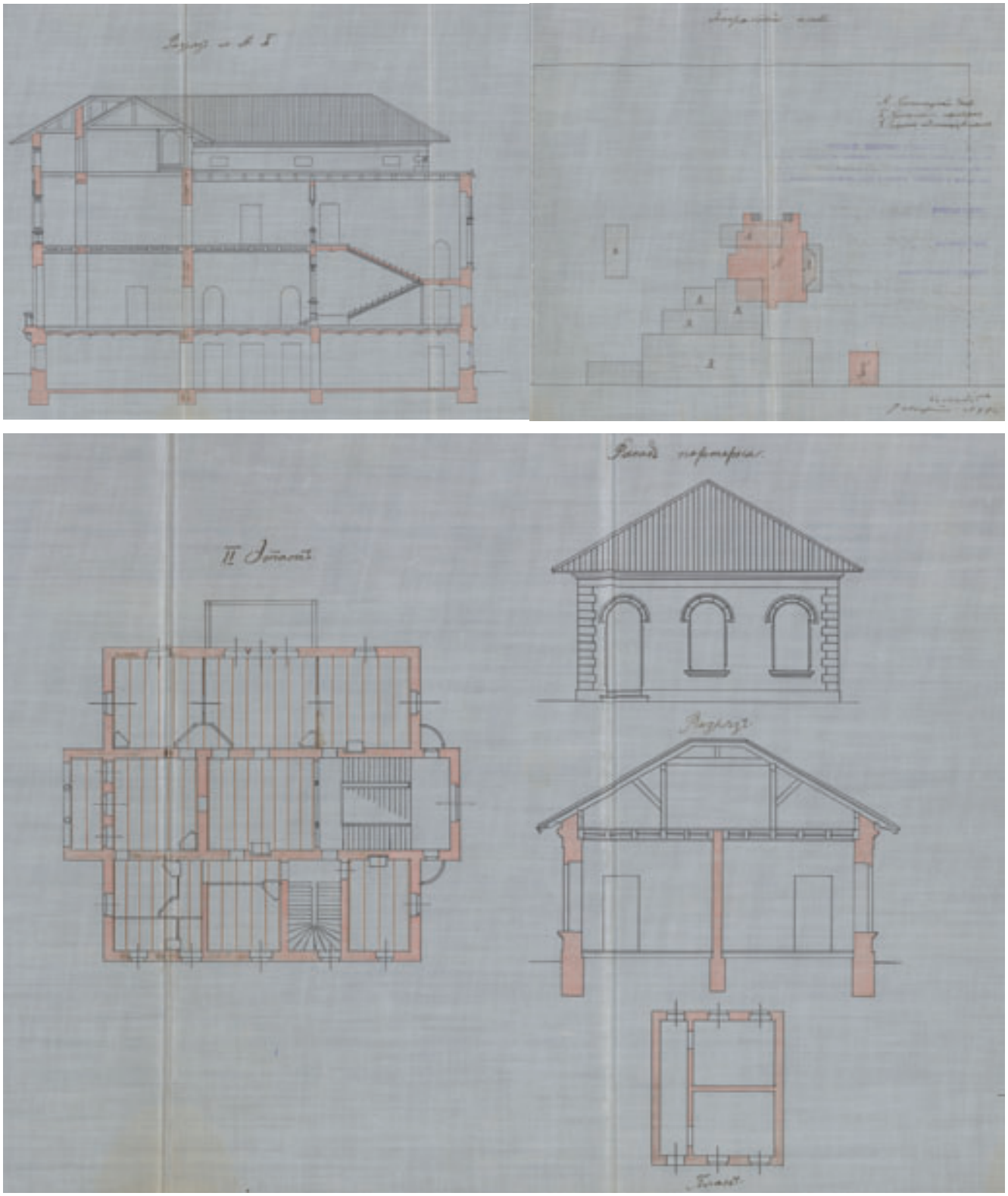

Architectural plan of Joseph Richter's villa: northern and southern façades, floor plans and building cross-section. Archiwum Państwowe w Łodzi archive materials, file ref. no. 6874 WAP

POLITECHNIKA ŁÓDZKA

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Fasada północna willi Józefa Richtera z wejściem głównym, przykrytym trzyspadowym dachem i poprzedzonym schodami. Dwuskrzydłowe ozdobne drzwi zwieńczone są półkolistym nadświetlem z żeliwnymi, ozdobnymi kratami.

Northern façade of Joseph Richter's villa with the main entrance canopied by a three-hipped roof and with stairs in front. The two-leaf door is topped with a semi-circular transom light with elaborated cast-iron latticework.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Ozdobna trzyarkadowa loggia, silnie wysunięta poza lico muru elewacji południowej, dźwigająca taras piętra.

Decorative three-arcade loggia, distinctly projecting from the southern façade wall, shouldering the first floor terrace.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Widok na willę od strony parku, na fasadę południową.

View of the southern façade of the villa as seen from the park.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Reprezentacyjna loggia w partii środkowej elewacji południowej, flankowana z obu stron krótkimi, lustrzanymi schodami z kolumienkową balustradą.

Representative loggia in the central part of the southern façade, flanked with short, mirror-like stairs with a columned balustrade at both sides.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Fasada południowa willi Józefa Richtera.

Southern façade of Joseph Richter's villa.

Kolumny wspierające loggię o gładkich trzonach i głowicach z motywami kwiatowymi.

Columns supporting the loggia with smooth shafts and capitals with floral motifs.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Elewacja południowa. Widok na taras na pierwszym piętrze.

Southern façade. View of the first floor terrace.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

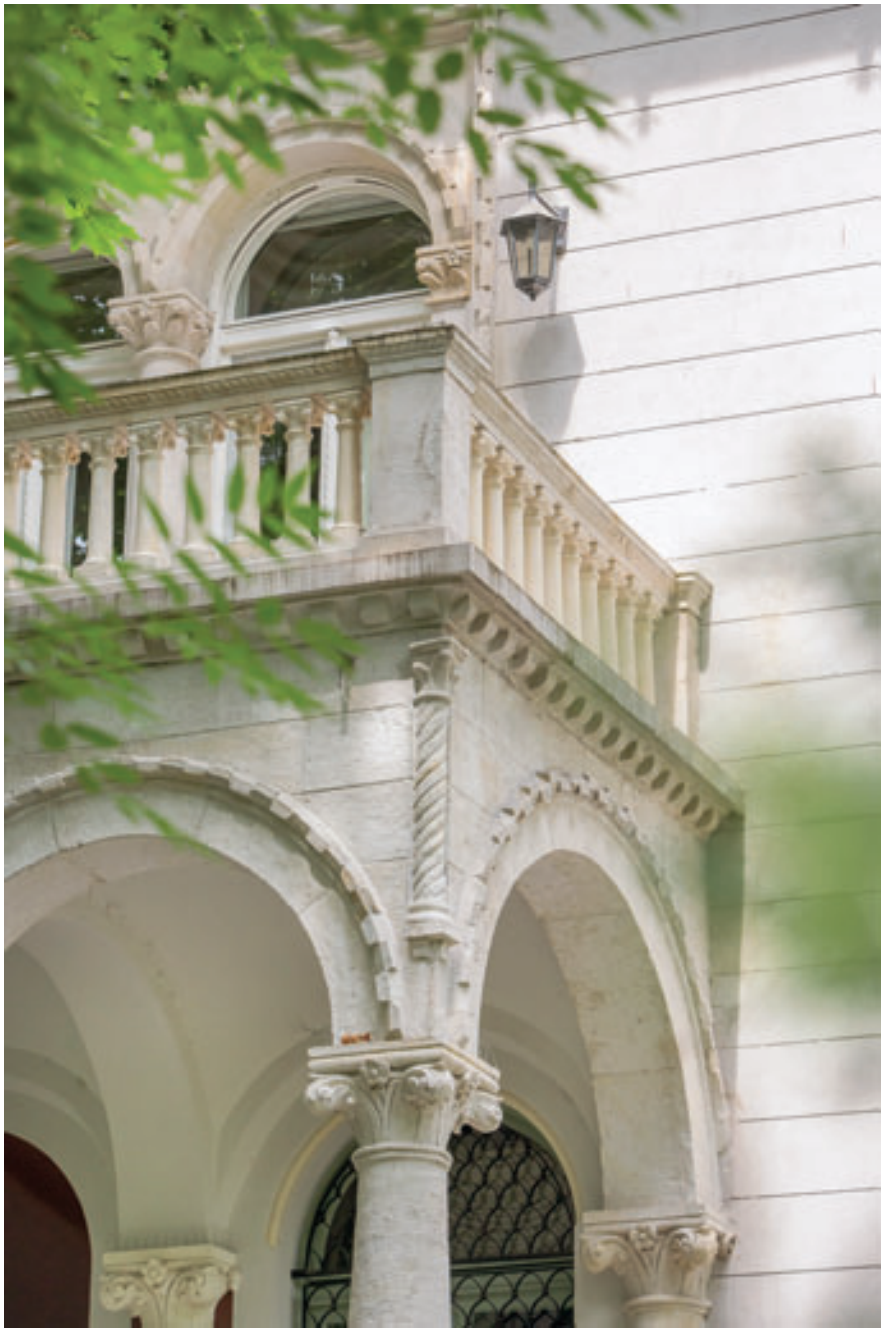

Elewacja południowa. Kolumny loggii podtrzymujące taras na pierwszym piętrze.

Southern façade. Loggia columns supporting the first floor terrace.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Fasada południowa willi Józefa Richtera. Taras na pierwszym piętrze.

Southern façade of Joseph Richter's villa. Terrace on the first floor.

Drzwi prowadzące z tarasu do pomieszczeń pierwszego piętra ujęte parą kolumn z ozdobnymi głowicami.

Door leading from the terrace to rooms situated on the first floor, with a pair of columns with ornate capitals.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Elewacja wschodnia z prostokątnym ryzalitem w części środkowej.

Eastern façade with a rectangular avant-corps in the central part.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Fragment ściany fasady wschodniej.

Fragment of the eastern façade wall.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Elewacja wschodnia z prostokątnym ryzalitem w części środkowej.

Eastern façade with a rectangular avant-corps in the central part.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Elewacja od strony wschodniej. Loggia na pierwszym piętrze, wsparta na dwóch kolumnach i dwóch przyściennych pilastrach.

Eastern façade. Loggia on the first floor, supported on two columns and two pilasters.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Elewacja od strony wschodniej z loggiami na pierwszym piętrze i poddaszu.

Eastern façade with loggias on the first floor and the attic.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Widok na fasadę wschodnią. W ryzalicie parteru okno typu portfenetr z kolumienkową balustradą wspartą na podokiennym gzymsie.

View of the eastern façade. Porte-fenêtre-type window with a columned balustrade supported on the window ledge in the first-floor avant-corps.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Elewacja zachodnia z prostokątnym ryzalitem w partii środkowej. Na wysokości półpiętra do ryzalitu przylegają po obu stronach ćwierćkoliste wybudówki z platformami widokowymi.

Western façade with a rectangular avant-corps in the central part. At the half-floor height, circular-quadrant protrusions with view platforms adjoin the avant-corps at both sides.

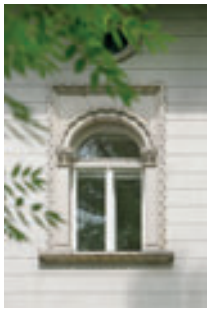

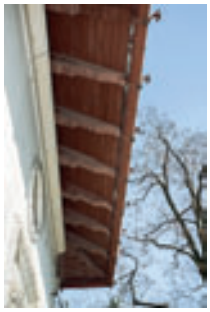

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Fragment fasady zachodniej.

Fragment of the western façade.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Elewacja zachodnia. Prostokątny ryzalit zwieńczony na wysokości poddasza tarasem.

Western façade. The rectangular avant-corps is topped with a terrace at the attic.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Fragment fasady zachodniej.

Fragment of the western façade.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Zachodnia strona budynku. Trzyskrzydłowe poddasze otaczające taras.

Western side of the building. Three-wing attic surrounding the terrace.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Ozdobne kominy typu francuskiego.

Decorative French-type chimneys.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Silnie wysunięty okap podtrzymywany ozdobnymi drewnianymi kroksztynami.

Distinctly projecting eaves supported by ornamented wooden corbels.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Poddasze i taras otwierający się na park. Zachodnia strona willi Józefa Richtera.

Attic and terrace facing the park. Western side of Joseph Richter's villa.

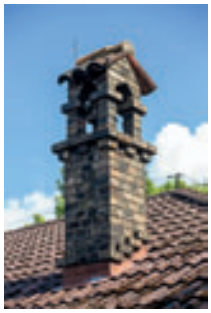

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Ozdobny rzygacz przy rynnie wejścia głównego.

Ornate gargoyle of the rain gutter at the main entrance.

Na sąsiedniej stronie żelazna lampa przy wejściu frontowym.

Next page – an iron lamp at the main entrance.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Stiukowa kolebka z profilowanymi kasetonami przykrywająca przedsionek.

Stucco vault with profiled coffers topping the antechamber.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Widok na westybul. Marmurowe schody z ozdobną, kutą balustradą wiodące do drzwi wejściowych do holu.

View of the vestibule. Marble stairs with an ornamented iron-cast balustrade leading to the main door of the hall.

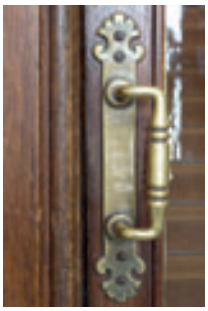

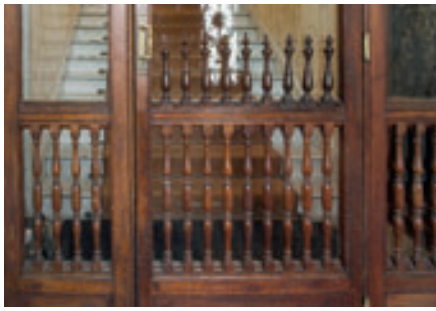

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Westybul. *Nike wiążąca sandał*, gipsowa kopia antycznej płaskorzeźby.

Vestibule. *Nike adjusting her sandal*, a plaster replica of the antique relief.

Westybul. *Orfeusz, Eurydyka i Hermes*, gipsowa kopia antycznej płaskorzeźby.

Vestibule. *Orpheus, Eurydice and Hermes*, a plaster replica of the antique relief.

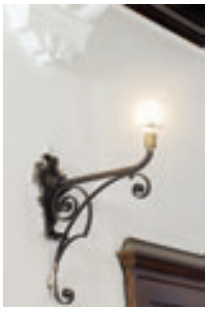

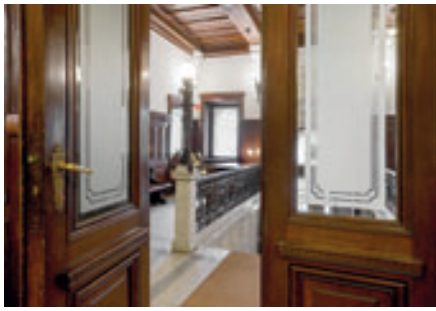

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Westybul. Gipsowa kopia antycznej płaskorzeźby o tematyce dionizyjskiej.

Vestibule. Plaster copy of an antique relief with Dionysian motifs.

Na sąsiedniej stronie westybul. Widok na ścianę północną z wejściem głównym.

Next page – the vestibule. View of the northern wall with the main entrance.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Parter. Westybul. Szafka pod schodami z żelaznymi okuciami.

Ground floor. Vestibule. Locker under the stairs, with iron fittings.

Parter. Westybul. Ozdobna balustrada z motywem palmety.

Ground floor. Vestibule. Decorative balustrade with a motif of palmette.

Parter. Wnętrze dawnego gabinetu, obecnie szatni.

Ground floor. Interior of the former study, now a cloakroom.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Kwadratowy westybul przykryty drewnianym stropem z belkami podtrzymywanymi przez gipsowe wsporniki w kształcie wolut. Marmurowe schody zwieńczone słupkami z żelaznymi kandelabrami prowadzą do holu na parterze. Drzwi w ścianie zachodniej wiodą do bocznej klatki schodowej.

Square vestibule, with a wooden ceiling and beams supported by plaster volute-shaped brackets. The marble stairs, topped with posts with iron-cast candelabras, lead to the hall on the ground floor. The door in the western wall leads to the lateral staircase.

Na sąsiedniej stronie kopie antycznych płaskorzeźb o tematyce dionizyjskiej.

Next page – replicas of antique reliefs with Dionysian motifs.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Przeszklone drzwi salonu pierwszego prowadzące do holu. Obramienia dolnych płycin ozdobione jasną intarsją z drobnymi kwiatami w ściętych narożnikach.

Glazed door of the first drawing room leading to the hall. The framings of lower panels are decorated with light-coloured intarsia depicting small flowers in bevelled corners.

Drzwi salonu pierwszego ozdobione w płycinach jasną intarsją. W partii górnej drzwi intarsja w formie wachlarzy.

Door to the first drawing room decorated with light-coloured intarsia. In its upper part, the intarsia has a fan-like shape.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Parter. Widok na salon pierwszy, dzisiaj sekretariat. Narożniki pokoju podkreślono dwoma tremami oraz kominkami z białego marmuru z dużymi, półkolistymi lustrami w nadstawach. Salon obiega do wysokości parapetu pas płycinowej, intarsjowanej boazerii.

Ground floor. View of the first drawing room, now the secretary's office. The room corners are highlighted with two pier glasses and fireplaces made of white marble with large, semi-circular mirrors in the overmantels. The drawing room is inlaid with intarsia wainscot panelling up to the height of windowsills.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Parter. Salon pierwszy (sekretariat). Kominek z białego marmuru.

Ground floor. First drawing room (now the secretary's office). Fireplace made of white marble.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Salon pierwszy na parterze.

First drawing room on the ground floor.

Na sąsiedniej stronie bogate sztukaterie stropu.

Next page – lavish ceiling stuccowork.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Parter. Salon drugi, obecnie gabinet Dyrektora Biura Rektora. Skomunikowany z holem, jadalnią i salonem pierwszym. W ścianę wkomponowano kominek z czerwonego marmuru o płynnych liniach otworu wewnętrznego.

Ground floor. Second drawing room, now the room of the Director of the Rector's Office. Connected to the hall, the dining room and the first drawing room The red-marble fireplace with flowing lines of the firebox is built into the wall.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Wnęka wydzielona z salonu arkadą.

Niche separated from the drawing room by an arcade.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Salon drugi. Widok na czteroskrzydłowe przeszklone drzwi prowadzące do jadalni.

Second drawing room. View of the four-leaf glazed door leading to the dining room.

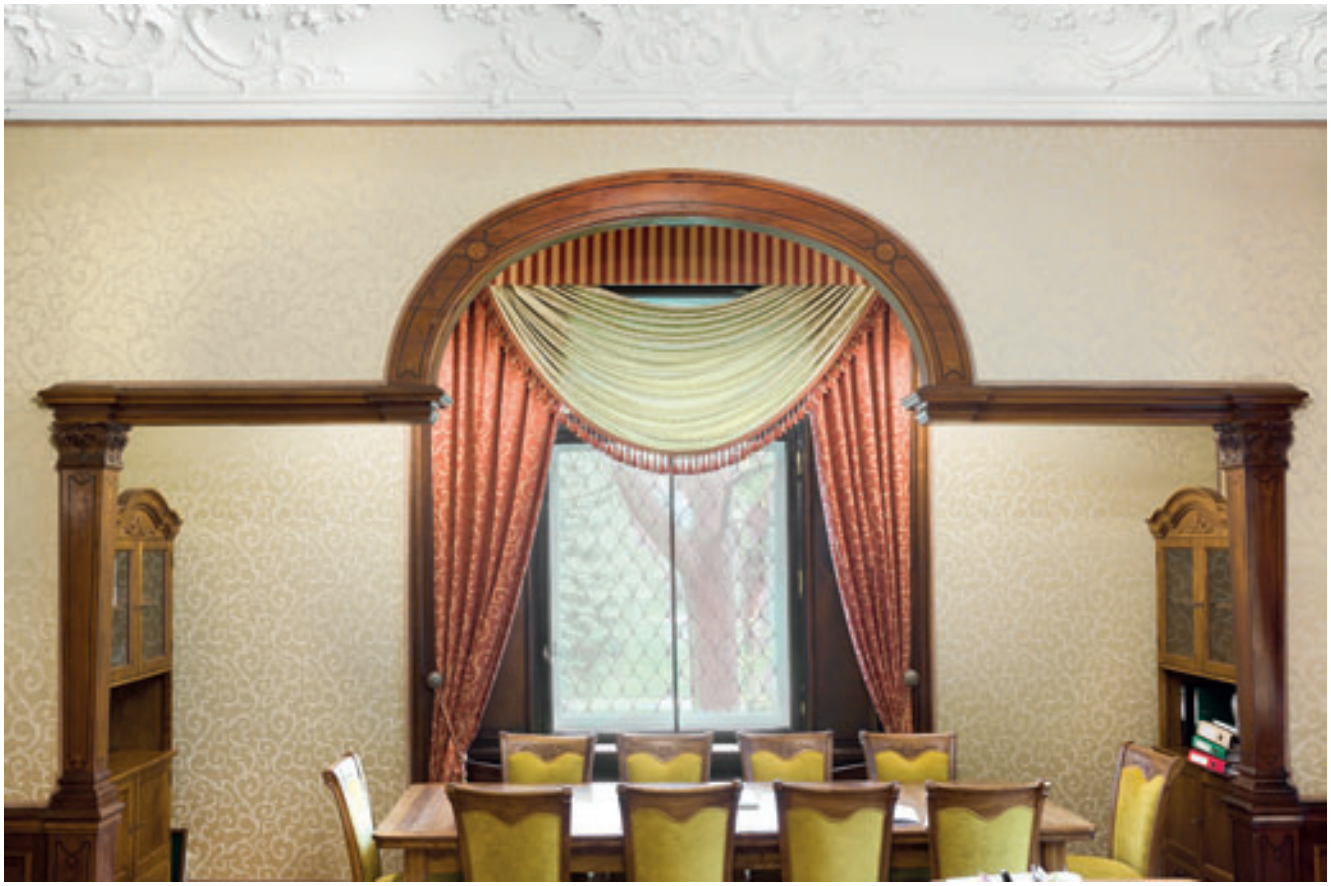

Salon drugi. Widok na wnękę wydzieloną z salonu arkadą.

Second drawing room. View of the niche in the wall separated from the drawing room by an arcade.

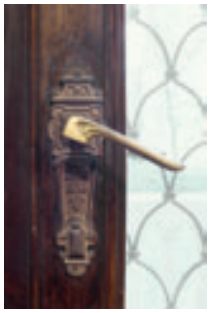

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Parter. Dawna jadalnia obecnie gabinet JM Rektora, prostokątna, wyłożona do połowy wysokości boazerią. Dekoracje ścian uzupełniają prostokątne pola wykończone tkaninami przedstawiającymi pejzaże. Strop drewniany, bogato dekorowany z ozdobnymi żyrandolami.

Ground floor. Former dining room, now the TUL Rector's study, rectangular, inlaid with wainscot panelling up to its half-height. Wall decorations are highlighted by rectangular areas covered with textiles depicting landscapes. Lavishly decorated wooden ceiling with fancy chandeliers.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Widok na bogato zdobiony kredens wbudowany w ścianę północną i drzwi prowadzące do holu.

View of a richly ornamented cupboard built into the northern wall and a door leading to the hall.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Dawna jadalnia, obecnie gabinet rektora Politechniki Łódzkiej. Martwe natury umieszczone nad drzwiami.

Former dining room, now the TUL Rector's study. Still lifes situated over the door.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Dawna jadalnia, obecnie gabinet rektora Politechniki Łódzkiej.

Former dining room, now the TUL Rector's study.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

W narożniku lavabo wykonane z czerwonego marmuru w obramieniu z białego piaskowca. W zwieńczeniu ustawiona kopia posągu *Dawida* Andrea del Verrocchia.

In the corner, a lavabo made of red marble and framed with white sandstone. On its top, a replica of the statue of *David* by Andrea del Verrocchia.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Kominek obramowany białym piaskowcem z żelaznym okapem w formie wachlarza. W nadstawie kopia *Szermierza borgezyjskiego* Agasiasa z Efezu.

Fireplace framed with white sandstone with a fan-shaped iron hood. In the overmantel, a replica of the *Borghese Gladiator* by Agasias of Ephesus.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Dawna jadalnia, obecnie gabinet JM Rektora. Kredens wbudowany w ścianę południową.

Former dining room, now the TUL Rector's study. Cupboard built into the southern wall.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Dawna jadalnia, obecnie gabinet JM Rektora. Widok na kredens wbudowany w ścianę południową.

Former dining room, now the TUL Rector's study. View of the cupboard built into the southern wall.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Zamaskowane w boazerii jadalni drzwi pokoju kredensowego.

Camouflaged door in the wainscot panelling of the dining room, leading to a pantry.

Pokój kredensowy wyłożony w całości okładziną drewnianą. Usytuowany pod podestem głównej klatki schodowej skomunikowany z jadalnią i boczną klatką schodową.

Pantry, inlaid with wooden panelling. It is located under the landing of the main staircase and connected to the dining room and the lateral staircase.

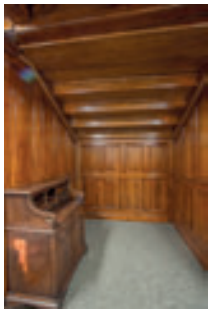

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Pokój kredensowy.

Pantry.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Widok na pokój kredensowy.

View of the pantry.

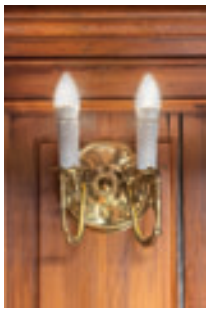

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Parter. Widok na hol z wydzieloną trzema arkadami klatką schodową.

Ground floor. View of the hall with the staircase separated by three arcades.

Hol na parterze. Dwuskrzydłowe drzwi osadzone głęboko w płycinowych futrynach prowadzą do dawnej jadalni i salonu drugiego.

Hall on the ground floor. The two-leaf door imbedded deeply in the panel frames leads to the former dining room and the second drawing room.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Hol na parterze z reprezentacyjną klatką schodową, wyłożony boazerią zwieńczoną profilowanym gzymsem, przykryty płaskim bogato dekorowanym stropem.

Hall on the ground floor with the representative staircase, inlaid with wainscot panelling topped with a profiled cornice and with a flat, lavishly decorated ceiling.

Postacie atlantów zdobiących kominek w holu.

Figures of atlantes decorating the fireplace in the hall.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Hol na parterze. Widok na cesarską klatkę schodową.

Hall on the ground floor. View of the imperial staircase.

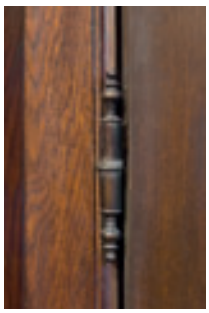

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Drewniane schody głównej klatki schodowej z dekoracyjną tralkową balustradą i słupkami na półpiętrze.

Wooden stairs of the main staircase with decorative baluster balustrades and posts at the landing.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Cesarska klatka schodowa – reprezentacyjna klatka schodowa z biegiem schodów rozdzielających się na półpiętrze.

Imperial staircase – the representative staircase with the flight of stairs dividing at the landing.

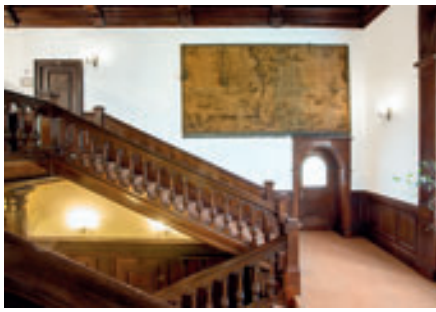

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Drewniane schody głównej klatki schodowej.

Wooden stairs of the main staircase.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Półkoliste okno doświetlające schody i hole na parterze i piętrze.

Semi-circular window admitting more light onto the stairs and halls on the ground and first floor.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Hol na piętrze dostępny z obu klatek schodowych – głównej i bocznej, wydzielony od podestu schodów dwoma ozdobnymi słupami i odcinkami balustrad. W ścianę wkomponowany drewniany prostokątny kominek z nadstawą w formie niewielkiej półki.

Hall on the first floor accessible from both staircases – the main and lateral one, separated from the landing by two ornate posts and fragments of balustrades. Wooden rectangular fireplace with an overmantel in the form a small shelf built into the wall.

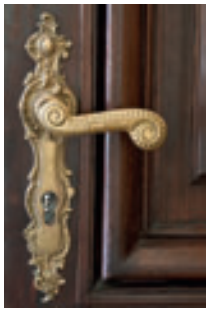

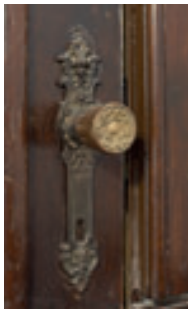

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Detal. Pokój na pierwszym piętrze.

Detail. Room on the first floor.

Pokój na pierwszym piętrze. Dawna sypialnia, obecnie pomieszczenie administracji rektorskiej.

Room on the first floor. Former bedroom, now the Rector's Administration office.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Boczna klatka schodowa wiodąca przez wszystkie kondygnacje budynku.

Lateral staircase going through all storeys of the building.

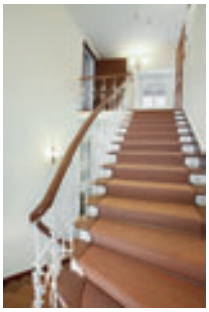

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Boczna klatka schodowa.

Lateral staircase.

REKTORAT POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Poddasze. Dawne pomieszczenie mieszkalne obecnie pokój administracji rektorskiej.

Attic. Former room, now the Rector's Administration office.

WILLA JÓZEFA RICHTERA

Elewacja północna. Wejście główne. W cokole umieszczone symetrycznie względem frontowego wejścia drzwi boczne prowadzące do piwnic i do bocznej klatki schodowej.

Northern façade. Main entrance. Side doors situated symmetrically with respect to the main entrance and leading to basements and to the lateral staircase.

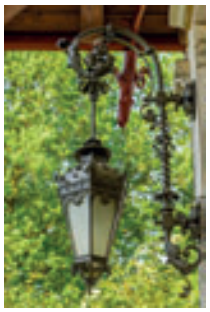

10/12

SŁOWNIK TERMINÓW ARCHITEKTONICZNYCH

AKANT – charakterystyczny dla zdobnictwa antycznego rzeźbiony motyw dekoracyjny w formie splotu liści, wici lub kwiatów rośliny o tej samej nazwie.

ARABESKA – ornament roślinny w formie stylizowanej wici roślinnej, której często towarzyszą dodatkowe elementy (np. elementy uzbrojenia, owoce, postacie ludzkie).

ARKADA – element architektoniczny składający się z dwóch podpór (kolumn, słupów lub filarów) połączonych u góry łukiem. Arkada występuje w architekturze zarówno pojedynczo, jak i najczęściej w rzędzie tworząc istotny składnik budowli.

ATLANT – przybierająca postać mężczyzny podpora zastępująca filar lub kolumnę. Ciężar takich elementów architektonicznych jak belkowanie zwykle podtrzymywany jest na ich ramionach lub barkach.

BALUSTRADA – ażurowe lub pełne zabezpieczenie (ogrodzenie) schodów, tarasów, montowane zazwyczaj na krawędzi zabezpieczanego elementu i pełniące jednocześnie funkcję ozdobną.

BOAZERIA – element dekoracyjny, drewniana okładzina ścian lub sufitów.

BONIOWANIE – dekoracyjny podział powierzchni muru za pomocą żłobków poziomych, ewentualnie pionowych.

COKÓŁ – najniższa nadziemna część budowli lub jej części (np. kolumny, filaru). Pełni on dwie funkcje: konstrukcyjną (jest wzmocnioną częścią budowli, na której opiera się jej ciężar) i ozdobną (najczęściej wysuwa się go wtedy nieco przed płaszczyznę murów, oddzielając gzymsem cokołowym

GLOSSARY OF ARCHITECTURAL TERMS

ACANTHUS – a carved decorative motif characteristic of Antique ornamentation, in the form of a tangle of leaves, twigs or flowers from the plant Acanthus.

ARABESQUE – plant-like ornamentation in the form of stylized garlands of foliage, often accompanied by additional elements (for instance, elements of weaponry, fruit, human figures).

ARCADE (arcus – arch) – an architectural element that consists of two supports (columns, pillars or piers), enclosed by an arch at the top. An arcade appears both as a single element but most often in a row constituting an important element of the building.

ATLANT – a support sculpted in the form of a man, which replaces a pilaster or a column. The weight of such architectural elements as entablature is usually supported on their arms or shoulders.

BALUSTRADE – open-work or full protection (railing) of stairs, terraces, mounted usually on the edge of the protected element and playing a decorative role at the same time.

WAINSCOT PANELLING – a decorative element, wooden covering of walls or ceilings.

RUSTICATION – a decorative division of the wall surface with horizontal, or alternatively vertical, grooves.

PLINTH – the lowest part of the building or its part (e.g., of a column, pillar) resting on the ground. It fulfils two functions: structural (being the reinforced part of the building on which the weight of the whole structure rests) and decorative (it is most often slightly protruded with respect to the

lub też buduje z innego materiału, np. ciosów kamiennych).

EKLEKTYZM – kierunek polegający na łączeniu w jednej budowli w sposób swobodny, często niezgodnych ze sobą, elementów wybranych z różnych stylów architektonicznych, najczęściej historyzujących na przykład neorenesansu, czy neobaroku.

ELEWACJA, FASADA – lico budynku; zewnętrzna ściana wraz z występującymi na niej elementami architektonicznymi.

FILAR – mająca przekrój wieloboczny (czworoboczny lub ośmioboczny) pionowa, wolnostojąca podpora konstrukcji spełniająca podobną rolę co kolumna (czasem także podobnie ukształtowana- z bazą, trzonem i kapitelem).

GŁOWICA – znana też jako kapitel – element konstrukcyjno-dekoracyjny wieńczący kolumnę, lub pilaster.

GZYMS – poziomy element architektoniczny w formie pasa wysuniętego przed lico muru, chroniący elewację przed ściekającą wodą opadową oraz pełniący rolę dekoracyjną.

INTARSJA – technika zdobienia powierzchni kompozycjami z płaskich kawałków drewna, które tworzą wzór geometryczny, ornamentalny lub scenę obrazową.

KASETON – ukształtowanie stropu w formie wielobocznych, geometrycznych zagłębień.

KOLEBKA, sklepienie kolebkowe – sklepienie w kształcie połowy leżącego walca przeciętego wzdłuż płaszczyzny poziomej.

KOLUMNA – pionowa podpora architektoniczna o kolistym przekroju trzonu. Jeden z najstarszych i najpowszechniej stosowanych w architekturze elementów

wall plane, separated by a plinth cornice or built of different material, e.g., cut stones).

ECLECTICISM – an approach that consists in a free combination of elements selected from various architectural styles, most often based on historicism, for instance from Neo-Baroque or Neo-Renaissance, but often mismated, in one building.

FAÇADE – a building face; an exterior wall together with architectural elements that appear on it.

PILLAR – a vertical, free standing structural support having a polygonal (quadrilateral or octagonal) cross-section that plays a similar role as a column (it is sometimes shaped like a column – with a capital, a shaft and a base).

CAPITAL – known also as a cap – a topmost structural and decorative element that crowns a column or a pilaster.

CORNICE – a horizontal architectural element in the form of a band protruding from the wall face to protect the façade against rainwater falling down and playing an ornamental role as well.

INTARSIA – a technique of decorating surfaces with flat pieces of wood which form geometrical, ornamental patterns or pictorial scenes.

COFFER – a sunken panel of the polygonal geometrical shape in the ceiling.

VAULT, BARREL VAULT – a vaulting in the shape of semi-cylinder laid on its side and cut in half along the horizontal axis.

COLUMN – a vertical architectural support of a circular cross-section of the shaft. One of oldest and most commonly used supporting elements,

podporowo-dźwigowych pełniących funkcje konstrukcyjne, budowany od czasów starożytnych. Kolumna składa się z trzech zasadniczych części: dolna jej część tworzy bazę, środkowa trzon, a wieńczy kapitel.

KROKSZTYN – architektoniczny element podtrzymujący (np. balkon, wykusz, ganek, gzyms), osadzony w ścianie i wydatnie z niej wystający, również zakończenie belki stropowej, wystającej przed elewację budynku.

LAVABO – umywalnia używana od średniowiecza we wnętrzach mieszkalnych.

LICO – w budownictwie zewnętrzna powierzchnia ściany lub muru, często pokryta okładziną kamienną ceramiczną, itp.

LOGGIA – pomieszczenie znajdujące się zwykle na piętrze, zawarte w bryle budynku, lecz otwierające się na zewnątrz, z kolumnadą lub arkadami zamiast ścian, nie będące ciągiem komunikacyjnym.

NADPROŻE – poziomy, płaski lub sklepiony (przesklepienie) element konstrukcyjny w formie belki umieszczanej ponad drzwiami albo oknami.

NADŚWIETLE – górna część otworu bramy lub drzwi w formie okna, służąca do oświetlenia pomieszczenia znajdującego się za tymi drzwiami (bramą) – przedsionka, przedpokoju. Może mieć kształt prostokąta, odcinka koła itp.

OKAP – dolna, pozioma krawędź dachu, zwykle wysunięta przed płaszczyznę elewacji.

PALMETA – dekoracyjny motyw w kształcie stylizowanego liścia palmy.

PILASTER – element architektoniczny w formie płaskiego występu z lica ściany, posiadający głowicę i trzon, często także bazę i cokół, spełniający funkcję dekoracyjną i konstrukcyjną.

performing structural functions, built since the antiquity. A column consists of three basic parts: a base being its bottom, a shaft that is a middle part and a capital that crowns the column.

CORBEL – an architectural element to support, e.g., a balcony, bay window, porch, cornice, fixed in the wall and projecting distinctly from it; also a ceiling joist ending, protruding outwards the façade.

LAVABO – a basin for washing hands used since the Middle Ages in residences.

FACE – in buildings, the exterior surface of a wall, often covered with stone or ceramic facing, etc.

LOGGIA – a room situated usually at an upper level, included in the main body of the building but open to the air on one side, with a colonnade or arcades instead of walls, which is not a passageway.

LINTEL – a vertical, flat or arched structural element in the shape of a beam placed above doors or windows.

TRANSOM LIGHT – an upper part of the opening of a gateway or a doorway in the form of a window used to admit light in the area behind this door (gate) – a vestibule, a hall. It can have a shape of a rectangle or a segment of the circle, etc.

EAVES – a lower, horizontal edge of the roof, usually projecting from the façade.

PALMETTE – a decorative motif which resembles the stylised leaf of a palm tree.

PILASTER – an architectural element in the form a flat projection from the wall face, having a capital and a shaft, often also a base and a plinth, fulfilling decorative and structural functions.

PŁYCINA – pole o dowolnym kształcie (najczęściej spotykane są prostokątne) w ścianie, cokole, płaszczyźnie pilastra, często wgłębione, obramowane, gładkie lub wypełnione dekoracją.

PANEL – an area of arbitrary shape in a wall, plinth, pilaster plane, usually sunken, framed, smooth or filled with decoration.

PORTFENETR – wysokie okno sięgające od podłogi do sufitu, zabezpieczone zewnętrzną balustradą.

PORTE-FENÊTRE – a high window from the floor to the ceiling, protected with an external balustrade.

REWITALIZACJA – działanie skupione na ożywieniu zdegradowanych obszarów miast, np. poprzemysłowych, którego celem jest znalezienie dla nich nowego zastosowania i doprowadzenie do stanu, w którym obszary zmieniają swoją funkcję.

REVITALIZATION – activities focused on revival of degraded regions of towns, e.g., the post-industrial ones, to find for them new applications and to restore them to the state in which these regions can alter their functions.

RYZALIT – część budynku wysunięta ku przodowi na wysokości wszystkich kondygnacji.

AVANT-CORPS – a part of the building that protrudes from it over the height of all storeys.

RZYGACZ – dekoracyjne, ozdobne, wystające poza lico muru zakończenie rynny dachowej, z którego woda deszczowa ma swobodny odpływ.

GARGOYLE – a decorative, ornamental ending of the roof gutter, slightly protruding from the wall face, from which rainfall water can freely flow off.

SZTUKATERIE – stiuki i inne elementy dekoracyjne (np. putta, ornamenty, gzymsy wewnątrz pomieszczeń) wykonane z gipsu lub żywicy poliestrowej, często odlewane i montowane do ścian i sufitów.

STUCCOWORKS – stuccos and other decorative elements (e.g., putti, ornaments of a cornice in the interior) made of plaster or polyester resin, often cast and mounted to walls and ceilings.

TRALKA – pionowy element balustrady, złożony z jednego lub kilku gruszkowatych w kształcie części zwanych lalkami, zazwyczaj wsparty na bazie.

BALUSTER – a vertical element of the balustrade, composed of one or several spindle-like parts also called stair sticks, usually resting on the base.

WESTYBUL – obszerny, reprezentacyjny przedpokój przy wejściu do pałacu, rezydencji.

VESTIBULE – a vast, representative entrance hall at the outdoor to the palace, mansion.

WOLUTA – dekoracyjny motyw architektoniczno-rzeźbiarski w formie spirali.

VOLUTE – a decorative architectural and sculptural scroll-like element.

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY

Detal w architekturze Politechniki Łódzkiej, red. M. Wilbik, Z. Januszek, Łódź 2011
Detal w architekturze Politechniki Łódzkiej, Detal wewnętrzny, red. M. Wilbik, Z. Januszek, Łódź 2012
Koch W., *Style w architekturze*, Warszawa 2011
Kusiński J., Bonisławski R., Janik M. *Księga Fabryk Łodzi,* Wydawnictwo Jacek Kusiński 2009
Łódź ul. Worcela 10/12 – Willa fabrykanta J. Richtera, materiały archiwalne Archiwum WUOZ w Łodzi
Materiały Archiwum Państwowego w Łodzi syg. akt 6874 WAP
Olszewski B., Łódź moje miasto, *Przewodnik po dawnej Łodzi*, Łódź 2004
Podolska J., Bonisławski R., *Spacerownik Łódzki*, Łódź
Skrzydło Leszek *Rody fabrykanckie, t.2,* Łódź 2000
Słownik terminologiczny sztuk pięknych, red. S. Kozakiewicz, Warszawa 1976

ISBN 978-83-7283-849-0